

Studier Kritiker och Notiser.

Literär Tidning.

N° 10.

Lördagen den 15 Mars

1845.

År Theologi Philosophi?

Anti-replik.

(Förf. och Slut.)

Enligt hvad redan blifwit anmärkt, består således den väsendtliga skillnaden emellan Förf:s och Inf:s constructionsfätt deri, att då Förf. alldeles uteslutit det kristliga elementet, Inf. deremot anwist bestämdt rum åt den positiva uppenbarelsen inom den sfer, som uppmäter omfånget för det menliga wetandet. Dermed har ock Inf. uppgifwit den begrepps-schematismus, som han lagt till grund för sin polemik. Orsaken till den beständiga conflict, som förefinnes emellan Förf:s och Inf:s åsigter, är härmed antydd. Och går nu Inf. att ytterligare beswara åtskilliga anmärkningar mot Inf:s uppsats, för att ännu mera motivera, hvad der blifwit yttradt. Inf. hade icke otydligt tillkännagifwit, att Förf. inkommit i en circulus, då han för att ådagalägga förnuftigheten i kristendomen, först begär ett jakande swar på den frågan: är kristendomen förnuftig? Huru förklarar nu detta förhållande? Jo, Förf. säger, att han med förnuftig här menat sann, och att han med swaret blott will hafwa medgifwet att sanning in genere finnes. Men ostridigt är, att om förnuftig blir = med sann, så blir ock förnuftighet = sanning, som borde sökas; hwarigenom svårigheterna qwarstår. Förf. säger, att det är skillnad emellan "ponera och bewisa." Wisserligen, ty det förä icke blott gör det sednare öfwerflödigt, utan rent af utesluter det. Har man ponerat, det will säga, lagt grund, så bör man bygga derpå, eller annorlunda sagdt: fortgå i bewisningen, men icke bör man wända om, och lägga ny grund för sjelfwa grunden. Inf. hade ytterligare gjort den anmärkningen, att, om det för dagen hyllade systemet wore i grunden pantheistiskt, så skulle af Förf:s premisser följa, att chri-

stendomen borde efter pantheistiska grunder uppfattas. Härpå swaras i sammanhang, att "det Hegelska systemet wisserligen är pantheistiskt, men derföre icke en absolut lögn utan en ensidig sanning, och tror Inf. att denna ensidighet i en följande tid kommer att hafwas. Wäl medger Förf., att kristendomen i sig innehåller den absoluta sanningen, men deraf följer icke, att wetenskapen, såsom sådan, har den i sig upptagen, utvecklade och genomförd." Detta swar uppfattar icke fullkomligen, och således icke eller vederlägger Inf:s invändning. Ty är det gifwet, att nutidens filosofi är pantheism, hwilken, såsom sådan, är fiendtlig mot personlighetsbegreppet, huru sammanstämmer då filosofien, omnia in suum trahens colorem, med den uppenbarade theologien och om theologi i denna mening är här fråga. Aldrig har Inf. nefat, att ju filosofien må, häst den förmår, af eget förvåd uppställa en speculativ dogmatik, religionsfilosofi, religion inom förnuftets gränser, theologia naturalis eller hvad namn den i öfrigt erhåller, men den skall icke antaga wärdighet af uppenbarade theologi. Dessa frågor böra derföre åtskiljas. Gerna kan Inf. medgifwa, att i speculativt hänseende, och med afseende på systemernas successiva utvecklingsprocess, pantheismen är en ensidig sanning. Detta hör icke hit. Men relativt till kristendomen må den behålla sitt rätta namn, hwilket Förf. i negation uttryckt, men Inf. will taga i affirmativ mening. Härwid invänder Förf. tilläsfwentyrs, att det är ett grundfel, att anse, det förnuftet på egen hand kan skapa en "ny werld" eller åstadkomma ett rent aprioriskt wetande; hwadan den nya filosofien deremot protesterar. Inf. anmärker härwid, att den gansta twifliga frågan om hwad förnuftet aprioriskt kan åstadkomma, bör rätteligen hänwisas till filosofernas forum, att der afgöras, och der hwilar den tills vidare oafgjord. Det är just det grundfel, som Inf.

anmärkt mot Förf:s constructionsfätt, att han inleder förnuft och christendom såsom sjelfständiga krafter på samma bana, i stället för att låta hvarje på sin väg söka uppnå christlighetsens idéer, då det alltid kommer att beta: icke så att jag det allaredan fattat hafver, men jag jagar derefter. Philip. 3: 12. Om det således nu är medgifvet, att christendomen i sig innehåller den absoluta sanningen, och nutidens filosofi deremot en lindrigast sagdt ensidig sanning, hwilket är nu rimligast, antingen att efter Ins:s åsigt antaga tron, såsom organ att uppfatta christendomen eller att dertill antaga filosofien, hwilken såsom en product af det inskränkta människoförståndet alltid förblir ensidig, det vill säga, blott kan uppfatta wisfa sidor af det oändliga? Ins. wet ganska wäl, att här icke är fråga om christendomens uppfattning i dess första moment, utan om wettenskapen om christendomen. Men enligt Ins:s åsigt måste frågan derhän reduceras. Ty christendomens oändlighets-attribut gör att den äfwen för den lärdaaste forskningen blir trons föremål. Att theologien, såsom phänomen, ännu äger steg att taga till sitt fullkomnande, medgifwes. Men detta fullkomnande bör bedömmas efter idéen af en theologia revelata, och icke efter något annat.

Samma grundåsigt röjer Förf. uti sin anmärkning mot det yttrande, som Ins. i sin förra uppsats fällt, att skillnaden emellan filosofi och theologi till en del består deruti, att målet, till hwilket filosofien syftar, är just den punkt, hwarifrån theologien utgår. Ty Förf. säger härwid, att, ehuru theologien är filosofiens mål, så slutar den dock icke, der theologien tager wid. Hwad Ins. med sin sats welat antyda, är af det föregående fullkomligen klart. Ins. vill nu framställa giltigheten af sin emellan dessa wettenskaper här antydda olifhet, blott såsom en erfarenhets sanning. I theologien sker wäntligen början med locus theologicus de creatione, der det heter, att då Gud såg allt, hwad han skapat, fann han det ganska godt. I filosofien fortgå oupphörligen de sex skapelsedagarne, och hwad godt deraf blir, må framtiden wisa. Wi läras ju ännu, af Hegel, huru "warat till sin kvalitet, ur ett obestämdt och intet, i blifwandet uppnår tillwara, hwilket åter slutar med för-sig-wara. Tillwara är blifwandets statiska moment, något men blott något i allmänhet, i för-sig-wara blir detta något enskildt." Här finner man huru redlös filosofien swärfvar, och huru den finner en objectivité att fasthålla sig wid endast i christendomen,

som i stället för det obestämda warat, hwilket är något je ne sais quoi, sätter ordet när Gud, i stället för tillwarat i blifwandet sätter: genom ordet äro all ting gjord, och i stället för för-sig-warat sätter: ordet wardt fött. Och huru långt har man nu hunnit genom speculationen beaktad såsom något per se? Jo, jemt upp till Pantheismen, och således ungefär till samma höjd, som redan Spinoza intagit. Hwad slutsats bör nu häraf göras? Redan Baco uttalade den: philosophia quærit, religio possidet, hwilket ungefär sammanfaller med hwad Ins. sagt, nemligen att det mål, hwartill filosofien syftar, är just den punkt, hwarifrån theologien utgår.

För att tillbakawisa den uppenbarade theologiens principium cognoscendi anför Förf., att den nyare filosofien hyllar den satsen, att det verkliga är förnuftigt, och det förnuftiga är verkligt. Möjligt är, att denna Hegelska grundsatsen har sin rot uti Hegels bestämning af begreppet, hwilket såsom warats och wäsendets enhet är äfwen enheten af wara och tänka; ty tänka är warats subjectivité, warats activum; och warat är tänkats objectivité, tänkats passivum; alltså tillhör warat tänkat, och tänkat warat. Men ware härmed huru som helst, så förtjenar satsen i afseende på den widsträckt tillämpning, som den pretenderar, sin särskilda uppmärksamhet. Anmärkas bör dock att satsen, såsom den här blifwit anford, är af föga betydhet, ty här blir ju fråga: med hwad rätt kan denna sats göra sig gällande inom theologien? Den deduction som ådagalägger detta, saknas alldeles i Förf:s uppsats. Skulle nu återwäpas, att satsens öfvergång och tillämpning redan är gjord i Hegelska systemet, så blir här likwäl särskild fråga om dess tillämpning till Theologia revelata, ett begrepp, som Ins. beständigt fasthållit i sina uppsatser. Och inser man knappast sjelfwa möjligheten af tillämpning i detta hänseende. Natur och uppenbarelse hafwa begge samma upphof, hwadan den sednare såwäl som den förra må äga sina mysterier sig förbehålla. Denna tanke är gammal och derföre trivial, men icke desto mindre sann. Hwarföre wänder sig icke hwarje nyburen speculation först till sin närmaste granne naturen och gör den först fri från sina mysterier, innan den går att lämpa förnuftighets-principen till theologien. I förra fallet blir kontrollen lätt, i senare ganska swår, synnerligen om det skulle lyckas att upphäfwa theologiens principium cognoscendi, som uti

sig innebär det enda correctivet. Men Jns. vill förbigå allt affeende på satsens tillämpning till theologien, och blott betrakta den i sig sjelf. Frågan uppstår då, hwad menas här med verkligt? Utan twifwel bör det tagas synonymt med hwad som äger objectiv realité. Men icke äga afstren af poesie och all fri konst verklighet i sådan mening, hwent kan dock fränkänna dem egenskapen att vara med förnuft enliga? Men ännu swårare faller det sig med den anmärkningen, att, om blott det förnuftiga är verkligt, huru skall all tings förnuftighet bewisad? Och i sista instansen huru skall förnuftets egen förnuftighet och samedelst des verklighet blifwa bewisad?

Jns. har i det föregående punktwis sökt beswara Förf:s wid Jns:s förra uppsats gjorda anmärkningar. Härwid anser dock Jns. sig skyldig att tillägga, det i en discussion af denna beskaffenhet, ömsesidigt missförstånd både af ord och satses måste förekomma. Om Förf:s, enligt Jns:s tanka, mistag eller åtminstone obestämdhet wid framställandet af filosofiens idee, skall Jns. till slut fullständigt yttra sig. Men Jns. vill och å sin sida, för att bespara andra den mödan, sjelf yppa att ett stenbart missförstånd flerstades i hans uppsats tyckes röja sig. Detta härleder sig från nödwändigheten att intaga en från Förf. afskild och för stridens utförande lämpligen wald ståndpunkt, hwarifrån man kunnat öfwerallt framhålla de skärande motsatserne, men hwarifrån man ej förmått annorlunda än i de allmänaste ordalag utmärka någon station, der Förf:s och Jns:s åsikter, fastän icke sammanfalla, dock i någon mohn närma sig. Hårtill föres man under polemiken, par force des choses, och härigenom har händt, att såsom rak motsats mot det bestridda påståendet, att theologi är filosofi, Jns. nödgats i allmänhet och för framställningens större åskådligghet betrakta theologi och filosofi, såsom twenne sjelfständiga, från hwarannan fristående discipliner, hwaraf missförstånd skulle kunna uppkomma genom förmodan, att Jns. ansett dessa wetenskaper wara utan all inbördes beröring. Men att detta ej varit Jns:s affigt eller mening, kan ej alldeles undfly den opartiska uppmärksamheten, ehuru Jns. hittills blott reservationswis kunnat afwärja en sådan mistänka. Och då Jns. just här går att fullständigare uttala sin åsigt i detta hänseende, så beder han att få återopa sin ofwanföre anförda liknelse, att förnuftet kan samarbetat sig till den gräns, från hwilken det blir möjligt att ropa efter färjan, som skall öfwerföra det till

andra stranden. Härigenom är tybligen ådagalagd, att filosofien är ett analogon theologiæ, i affeende på sitt mål. Det vill säga, att filosofien röjer sig såsom kärlet till wisshet genom sjelfwa sitt wäsende att wara ett oafslättligt sträfswande att hinna sitt ideal (wissheten eller theologien). Och då Jns. vindicerat dogmerna rättighet att i deras natur af historisk uppenbarelse utgöra föremål för tron, och således fast stående orörlige, har han deremot hwarfen welat eller kunnat neka, att dogmernas rörliga öfwergång till system sker genom filosofien*). Ty filosofien

*) Jns. beklagar mycket, att ett af en anonym, men genom särskilda criterier ganska wätkänd Författare utgifwet arbete med titel: Samwetet i förhållande till natur konst och wetenskap m. m. skall af den swenska litteraturen hafwa blifwit så ringa bemärkt, att endast bokhandelsannonserna synas hafwa wetat om des tillwaro. Ut en i wist affeende enkel, men i andra affeenden djuggående och widtömfattande schematism framställer den trostärornas, filosofiens och samhällsläranas gemensamma utgångspunkt, och deras genom en cykel af gemensamma stationer fortgående utveckling i menfliga sammanwetandet, till des de utan sammanblandning med hwarandra, och genom alla wetandets former uppnått sitt gemensamma mål. Samwetandet fortgår uppifrån genom principens wandringslinea ända ned till den individuella personligheten, och återgår derifrån genom ideens wandringsbana tillbaka till sitt ursprung. Jns. nekar wäl icke att wid vissa detaljer anledning till dubier uppstår, eller of, att man tror sig finna den. Men han beklagar bestomera, att den anonyme Förf. icke, såsom det synes hafwa warit hans affigt, i ett följande mera utförligt arbete bringat sina åsikter till större åskådligghet och fulländning; men Jns. förmodar of en möjlighet, att detta märkwärda utkast skall röna ett i wärt land icke helt och hållet owanligt öde, nemligen att, sedan ideen äfwen i utlandet blifwit påträffad och derifrån hit införd, man ändtligen med en wis öfwerräkning finner, att det är en gammal swensk idee, som man håller på att bearbeta. I sammanhang härmed vill Jns. nämna en annan swensk produkt, uppfylld af genialiska åsikter. Det är framtidne Bist. N. Nydelli efterlemnade filosofiska skrifter, rikhaltiga på lika originella som fanna tankar, hwilka för alla tider torde komma att bibehålla deras värde. Dessa skrifter äro längesedan förglömda, och igenfinnas blott i ett of annat äldre prest-bibliothek. Men en yngre litteratör skulle icke göra sig ringa förtjent af den läsande publiken, om han i sammandrag of i ett modernt språk, of med en efter tidens kraf passande hänwisning på litterära arbeten wille ånyo lemna Nydelli skrifter i allmänhetens händer. Franzens minne öfwer Nydelius är en wärdig grund att bygga på. Wi hafwa erhållit en Thorilds redivivus, hwarföre icke äfwen en Nydelius?

är wettenfapernas rörelse-element. Men icke medgifwes derigenom, att theologi må kallas philosophi, emedan det alltid skall blifwa en *ἡθικὴ κατὰ ἄνοιαν*. Detta allt bringas till större åskådligket, om det tillåtes att från hwardagslifwet hämta en liknelse. Man föreställa sig en wäfnad, bestående af uppräning och inslag. Upprännigen representerar då det bestående och inslaget det rörliga elementet. Upprännigen är någon ting för sig sjelf, och skulle, ehuru i sådant fall relativt ofulländad, och blott i särskilda asseenden begagnelig, likwäl kunna umbära inslaget, men inslaget skulle såsom inslag betraktadt, förlora allt ändamål, om det icke hade uppräningen att fästa sig wid. Upprännigen är läran, (wettenfapens material). Inslaget är wisheitskärleken (philosophien), som i uupphörliq rörlighet genomlöper, och sammanbinder det hela till ändamålsenlighet och sammanhang. Utan uppräning skulle inslaget, ehuru rikt och mångskiftande, icke blifwa eller verka någon ting annat, än wäffspolens tomma wäg i luften, (eller såsom en wis författare ganska wäl yttrat sig om speculativ dogmatik, då han kallar den för en speculativ luftsegling). Denna gång (wäffspolens) må vara konstrik och regelmässig, och till och med grunda sig på, eller sjelf bilda sin egen wettenfap, den blir likwäl aldrig något annat än sig sjelf. Men i förening med uppräningen, blifwa inslag och uppräning begges ideal — en wäf. Först i det odelbara idealet urskiljer man ej mera uppräning och inslag, eller frågar hwilfendera gifwit sin färg åt det hela. De hafwa begge öfvergått i ett tredje, utan att derföre förhållandet dem sjelfwa emellan blifwit förändradt, så att inslag blifwit uppräning, eller den senare den förre, utan begge hafwa blifwit en wäf. Ungefär det samma kan liknelsewis sägas om kemiska preparater, uti hwilka olika beståndsdelar ingå, och om de speciella stilsfaktigheterna, som i genus-släktet upphöra, utan att derföre de derunder subordinerade arterna sinsemellan verka natur. Allt detta är ofta förut och på olika sätt sagdt.

Men Författarens besyffning, att Insf. will göra theologien till catholik, har man icke ännu kunnat beswara. Detta återstår således. Men några allmänare anmärkninga måste föregå innan frågan till beswaraande kan upptagas. Insf. har hittills hufwudsakligen talat om theologi och philosophi såsom fristående sjelfständiga wettenfaper, och således blott om deras differentia specifica. Att hafwa denna är wårt gemensamma syfte. Men huru skall detta tillgå? Just

derom är det som striden blifwit för. Förf:s deduction består hufwudsakligen deruti att han har bortkastat den specifica skillnaden, och i stället att bewisa, gått, att, i stöd af en definitio mere nominalis öfwer theologien, postulera identiteten af theologi och philosophi. Här säges med lit postulera, ty den identitet, som Förf. sökt vindicera genom uppvisande af enahanda object för theologi och philosophi, är icke fullt tillförlitlig, hwilket Insf. redan anmärkt. Men detta kan icke för bringas till evidens, än då Insf. här nedanföre går att granska den notio philosophiæ, som Förf. gifwit. Insf. kan hwarken inse nyttan eller nödwändigheten, att affilja theologi och philosophi från allt, hwad som hittills varit erkändt såsom natur och tankelag, och har derföre i likhet med hwad som sker öfwer allt inom naturens och wettenfapens område, med bibehållen differentia specifica coordinerat dem under deras ideal ur uppenbarelsen, och som icke är någon fiction, såwida man icke will pådikta bibeln att vara en sådan, ty detta superius är bestämdt angifwet i det Johanneiska *λογος*. För att göra oss tydliga, skola wi i bestämda formler antyda den absoluta stilsfaktighet, som på den ståndpunkt, wi walt för striden, förefinnes emellan Förf:s och Insf:s åsigt. Förf. säger, att theologi är philosophi eller $A = B$ och hwaraf uppkommer förnuftig christendom eller speculativ theologi, hwilket kan föreställas genom formeln AB . Således skulle Förf:s åsigt närmast kunna uttryckas genom $(A = B) = AB$. Här är således ingen motsats, ingen mångfald, utan blott enhet och allhet. Den emellan enhet och allhet medlande categorien myckenhet är bortkastad; antingen genom ett helt enkelt och omotiveradt sammanflående, eller genom det lika enkla och omotiverade likhetstecknet. Insf. anser ett sådant förfaringsätt vara föga öfwerensstämmande med tingens och tankarnes ordning, natur och lagar. Ty tankans både inre och yttre wäsende består vi vocis et rei i en bemedling mellan motsatser (*cogitatio = coagitatio*). Men i Förf:s postulat finnes ingen bemedling utan rent upphäwande. Hwad Insf. här utförligare sagt, antydde han redan wid början af denna uppsats, då han wid Förf:s begreppsconstruction anmärkte den wäsendtliga brist, att det christliga elementet (den positiva uppenbarelsens idee) derifrån war uteslutet. Och wi se nu, att detta förfarande härledt sig deraf, att författaren alldeles förbigått mångfaldens kategori, hwilket dock icke låter göra sig.

Insf. deremot, som gerna will låta den inre ide-

ella werlden wara hel och fullkommen, men icke förneka den att under åskådningensform såsom phænomen dela sig i tvenne områden, theologi och philosophi, har för sin åsigt följande formel $A=A$ och $B=B$, theologien eller den ideella werldens stationära element för sig $A=A$. Philosophien eller den ideella werldens rörelse-element för sig eller sjelfwa rörelsen bragt i system $B=B$, det will säga ingen ting annat, än sig sjelf. Men det stationära elementet, i sig upptagande rörelse-elementet, för att öfvergå till system, eller det rörliga elementet i sig upptagande det stationära elementet för att finna sitt mål; med ett ord, phænomen-werldens mångfald, öfvergående till ideewerldens enhet och allhet uttrycker Jus. genom formeln $A=B$. I denna nu nämnade punkten äro Förf. och Jus. fullkomligen ense så wida det blott formella kommer i betraktande. Det är om wägen till detta mål, som striden blifwit förd. Jus. begär icke enhet förr än uti ideen. Förf. will hafwa ideens enhet äfwen i phænomenet, och förbiser att enhet såsom idee icke finnes och icke kan tänkas hos någon annan än Gud. För honom gifwes icke något uttryck, för honom gifwes ingen formel, ingen kan göra honom någon liknelse eller afbild. Af de tecken, som Jus. här ofwan walt, passas icke A , icke B , ty de äro bestämda och således begränsade. AB är blott en approximation. Emedlertid måste formeln för Jus:s åsigt, såsom erkännande mångfalden i allmänhet, samt sarskiildt de ideella wetenskapernas duplicité, såsom theologi och philosophi, äfwen upptaga ett föreningstecken. Hwilket som här wäljes, är ej af högsta wigt, då frågan ej är om arithmetiska storheter. Jus. tillsätter additionstecknet, då formeln för följande utseende $(A=A+B=B)=AB$ Sedan detta blifwit utfördt, blir det lättare att afwärja bestylningen för att wilja göra theologien till catholic; och will Jus. i detta hänseende tillägga, att det just är theologiens oberoende af philosophien som utgör des egenstap att wara rent biblisk, och således fri från all secterism. Deremot är det just det rörliga elementets tillsats, eller philosophien, som gör theologien till catholic, reformert och dyligt. Det är således icke Jus. som man kan bestylla för catholicism, eller hwad annat det wara må. Denna bestylning drabbar ingen annan än dem, som wilja göra theologien till philosophi. Hwarje författare, som med försakande af kristen, såsom unicum cognoscendi principium, företager sig att enligt sina philosophiska åsichter behandla bibeln, är i fara att an-

tingen råka in på en redan warande, eller blifwa sjelf upphofsman till en ny sekt. Då blir A om icke rent af B , åtminstone någon ting annat än A , och den grund, som skiljer emellan esse et non esse, börjar wackla. Catholicismen blir catholicism icke genom sin oföränderlighet, som är tillfällig och beror af yttre förhållanden, utan genom den scholastiska philosophien, som byggt des lärosystem. Bibeln är theologien in concreto, och det är denna oföränderlighet, dennas oberoende af philosophien, som Jus. icke aflåter att yrka. Det är icke philosophien, men det är tron, som bekänner. En annan grund kan icke läggas än den som lagd är. 1 Cor. 3: 11.

Jus. går nu att framställa sin åsigt öfwer den notio philosophiæ, som Förf. gifwit. Philosophien, säger Förf. är wetenskapen om tingens wäsende eller om ideen. Dnekligen uppstå flera betänkligheter, för att kunna antaga en sådan definition. Förf. anmärker wäl, att philosophien, enligt sin bemärkelse, är kärlek till wisheten, utan att likwäl widare utveckla denna tanka. Men ligger nu i denna benämning någon anwising att rätt uppfatta det begrepp, som philosophien innefattar, och härom är Jus. för sin del fullt öfvertygad, huru låter då detta förena sig med tvenne andra, för saken alldeles främmande förklaringar? Först att philosophien är wetenskapen om tingens wäsende; men det är ju detta som philosophien söker. Huru kan den wara, hwad den albrig kan blifwa, sitt eget ideal? Dernäst säger Förf., att den är wetenskapen om ideen. Är nu ideen det samma, som tingens wäsende, och huru wet man det? Har philosophien blifwit en wetenskap om ideen, då har den sannerligen redan uppnått sitt mål, och är icke längre kärlek till wisheten, utan wisheten sjelf. Philosophien är just, hwad des namn uttrycker, kärlek till wisheten, och således sökande efter wisheten, det will säga en handling, och det är detta sednare begreppet, som bestämmer philosophiens förhållande till theologien. Philosophien, uppställande trosläran i system, är ett sökande efter sanning i tron, (utpote actus cogitationis). Men nu uppstår härwid en ganska wiktig fråga, som hittills icke kunnat blifwa widrörd: å hwilkendera sidan sker tillegnandet, nemligen antingen å trons eller philosophiens sida? Blir tron genom filosofherandet någon ting annat, än hwad den förut war? Wigt icke: Men när tron tillegnar sig philosophiens ordnande kraft, då uppkommer dogmatik. Lärer någon så atte han på lärona. Rom. 12: 7. Läran är all-

tid densamma, fastän lärandet (methoden) kan variera. Detta är supranaturalism, och att Ins. är densamma tillgifwen, synes ostridigt både af denna och hans förra uppsats. Men der lärandet i sig upptager läran, och sig den tillegnar, utan att vidare akta på densamma, det vill säga icke räknar den såsom ett för sig bestående object, utan vill anlägga den progressiva principen ej blott i lärandet utan i sjelfwa läran, som anses med det förra identisk der blir theologi philosophi, och det hela rationalism. Sufwudselet i rationalismen består deruti, att man anser sökandet efter wissheten vara det samma som wetenskapen om tingens wäsende, hwilket är en orimlighet, ty då skulle objectet icke blifwa annat än det handlande subjectet, eller rättare sagdt, icke vara sig sjelf, utan på en gång object och icke object.

För en sådan förwerling af begrepp är den moderna philosophien icke fullkomligen fri, hwilket ännu mer skönjes af den ofwan anförda paradoxen, att det förnuftiga är verkligt, hwilket är alldeles detsamma, som om man wille säga, att sökandet är sjelfwa besittningen. Ty skillnaden är här densamma, som i borgerligt affeende emellan förwärfsrätt och äganderätt. Den sednare äger tinget, den förra tills vidare blott sitt eget arbete, sin förmögenhet och talang. Philosophien liknar den i fabeln omtalade gudinnan, som med facklan i hand är stadd i ett ständigt sökande, och just i och genom det samma är den philosophi. Den är ipse actus med des åtföljande ratio agendi. Finner den en gång exact, hwad den söker, så är philosophiens tid wisserligen ute. Ins:s mening är dock icke att wilja neka philosophien namn af wetenskap. Men i detta ordets wanligaste bemärkelse är den det icke, ty då borde den vara något stående och bestämdt, med ett wisadt gifwet föremål, men det är den icke. Wi anse philosophien vara wetenskapernas regulatrix, och må den wäl kallas scientia scientiarum, endast det rätt förstås. Den är wetenskapernas fostrarinna, och hwad som i hwarje wetenskap är rent wetenskapligt är philosophi. Men sjelf är den icke wetenskap i wanlig mening, utan en idee, som ständigt will göra sig till phenomen, troligen utan förmåga att någonsin blifwa det. Studiet af philosophien består således icke uti inlärandet af något wist stående system, utan i historien om systemerna, der ideen såsom phenomen i stiftande former af speculation oupphörligen söker att framträda. Philosophien utbildar wetenskaperna, utan att derved sjelf uti egentlig mening vara wetenskap.

Så bildar den blomster-läran till botanik, trosläran till dogmatik; men sjelf bör den ej wilja blifwa hwarfen det ena eller det andra. Ty i sådant fall wore den icke mera philosophi. Då den bildat en speciell wetenskap, så återstår wägen, som hon gått, och sjäten äro synbara. Men den sökande sjelf finner man icke, sedan sökandet upphört, och ideen blifwit innestångd inom det redan gifna och funna.

Medgifwes hwad som nu blifwit sagdt, så finner man lätteligen, att philosophi och theologi icke hafwa samma object. Ty theologien, liksom hwarje annan wetenskap, hwilken philosophien uppsätt i system, är philosophiens object, men dogmatikens object är Gud sjelf och christendomen. Är nu skillnad till föremål, så måste det också vara till innehåll, ty dogmatiken innehåller utom sin form, som philosophien må hafwa gifwit, äfwen den kristliga tron, som är något positivt. Men hwad innehåller philosophien? Blott sin egen handling, blott formen. Man skulle kunna falla des innehåll för en oändlighet af former, eller rättare för formernas stempel. Detta allt medgifwes på wist sätt af Förf., då han säger sid. 41: "Det philosophiska tänkandet har till föremål hwarfen det ena eller andra ändliga tinget såsom sådant, utan det allmänna sjelft, som lefwer uti och ligger till grund för allt enskildt: tanken, sanningen öfwer hufwud.

Πρωτον ψευδος i theologien må wisserligen vara, att anse systemet absolut fulländadt, och factiskt ställa det oåtkomligt af speculationen. Ty fastän theologiens innehåll, sjelfwa religionen, är gudomligt, så är dock theologien till sin form ett människowerk, och kan såsom sådant allt mera fullkomnas. Men *Πρωτον ψευδος* i philosophien är också, att wilja constituera sig till en stående wetenskap, som med upprättad tribunal tillwällar sig domsrätt öfwer alla andra wetenskaper, theologien inberäknad. Det är icke speculationen, icke filosofierandet, icke systemernas ordnande och reglering öfwerhufwud, som Ins. will bannlysa utur theologien. Men icke all slags speculation slutar sig i förbund med en theologia revelata, hwadan Ins. för sin del gerna will från den sednare afwärja suprematien af den slags speculation, hwilken icke såsom kärlet till wisshet, utan såsom sielf constituerad fixerad wisshet (wetenskap om tingens wäsende) öppet prononcerar, att blott det förnuftiga är verkligt.

Den fråga, som emellan Förf. och Ins. nu ventileras är i theologiskt hänseende en af de wigtigaste.

Den lutar sig nära intill nutidens stora theologiska twist-ämne, hwilket, då det hunnit afgöras, blir af betydande följder icke blott i wettenskapligt utan ock i praktiskt hänseende. Då Ins. så anser saken, torde man öfwerse den utförlighet hwarmed saken blifwit behandlad. Polemiken liknar desutom Fama: crescit eundo. För den wärde Förf. betygar Ins. sin aktning icke blott af de skäl, som han redan i den förva uppsatsen antyde, utan ock för den humanité och den uppmärksamhet, hwarmed Förf. behagat emottaga Ins:s framställda dubier. Från den wärde Förf:s sida har Ins. aldrig fruktat något fiendtligt steg mot theologia revelata. De uppsatser af Förf., hwilka Ins. haft förmånen att läsa och hwilka alla utmärka sig genom en djupare uppfattning af ämnen, äro en fullkomlig börjen dertföre. Förf. har ock sid. 45 öppet uttalat orsaken, hvarföre han walt speculationens wäg. Denna bör behjertas. Men efter Ins:s åsigt kan sjelfwa sättet icke gillas. Detta wore hwad Romaren menade med det proverbiala uttrycket: incendium ruina exstinguere. Den princip, som Förf. uttalat, har Ins. således måst helt och hållet ogilla, ty Förf. har häruti blifwit en föregångare, och derigenom efter sig lemnat en öppen dörr, hwarigenom andra tilläfwentyrns kunna ingå, och, ehuru missförstående Förf:s mening, likwäl åberopande principen, inom dogmatikens fridlysta område åstadkomma skadliga rörelser. Här finnes för theologen blott en enda dörr öppnad Joh. 10: 7. Att ådagalägga detta har varit orsaken, hvarföre Ins. brutit tysnaden. Om Förf:s sanningskärlek är Ins. fullkomligen öfvertygad. Den loyale Förf. har sjelf oförbehållsamt utmärkt brister i den speculation, han hyllar. Ehuru wi äro stilde i wettenskapliga åsigter, så finnes följaktligen en sak, hwaruti wi fullkomligen öfwerensstämma. Denna har Förf. i sin uppsats antydt, och Ins. gör den här till sin egen: "En strid förd med lika sanningskärlek å ömse sidor kan ej annat än gagna det ämne, hwarom det twistas." Tillfälliga hinder, af hwilka ett för redactionen blifwit tillkännagifwet, hafwa motwerkaf Ins:s affigt att förr afgifwa denna duplik. I hufwudsaken har nu Ins. intet vidare att anföra.

Philaloes.

Anti-replik.

Med anledning af de grundsatser angående "Polemikens" användande wid "Predikömbetets utöfning,"

som underteknad i en recension öfwer Hr. Ignells utgifna Predikningar uttalat, har nyhnamde ärade Författare i en replik, införd i No 9 af denna tidning, upptagit samma ämne till ytterligare skärskådande. Ehuru nu, efter Förf:s i denna replik afgifna förklaringar, Förf:s och Rec:s åsigter i denna sak befinnas i grunden wara mindre skiljaktiga, än Rec. förut af sjelfwa predikningarna trott sig hafwa anledning förmoda, och ehuru således för Rec. icke rätt mycket kan återstå att säga: så torde dock, enär discussionen börjat inför allmänheten, äfwen de få anmärkningar, hwilka Rec. nu finner wara af Förf:s argumenter föranledda, böra offentligent uttalas, helst intet ord kan wara alldeles fåfängt och betydelselöst, som i någon mon kan bidra ga att reda begreppen angående ett så wigtigt ämne.

Förf. anför först: "Kritiken är blott det positiva föredragets andra sida" och kan för klarhetens och bestämdhetens skull "icke fullkomligt undwaras." — Här till swaras, att den negation, som för all bestämdhet är **oundgängligen** nödwändig och som sjelf utgör bestämningen, ju dock ännu icke är detsamma som **direct kritik och polemik**.

Widare heter det: "Om det befinnes," att förhandenwarande råhet, skullighet och förderf i det sedliga lifwet "har sin egentliga och innersta rot i de hos mängden rådande föreställningar rörande wårt lifs wigtigaste frågor," så kan det ju ej "fördomas, om man öppet uttalar sig emot och söker mönstra bort sådana" föreställningar och "läror." "I alla tider, som varit utmärkta af något synnerligt lif och rörelse inom kyrkan, har dertföre ock kritiken gått bredwid det positiva föredraget." Så wid christendomens början, så i reformationstiden. — I afseende på dessa argumenter får Rec. anmärka, att de ju blott bewisa nödwändigheten derutas, att i omberörde fall (då nemligen det sedliga förderfvet anses hafwa sin rot i de rådande religieusa föreställningsfätten) en öppen kritik **öfwerhufwud blifwer använd**, men ingalunda derutas, att detsamma **uppträder på predikstolen**. Detså hafwa wäl de anförda exemplen icke här någon egentlig tillämpning. Apostlarna woro ju ej judiska prestier, och Luther upphörde att wara **catholik**, grundande sjelf en egen församling, så snart han kom till medwetande af den principiella motsats, hwaruti han befann sig till papismen. Men här utgå wi deremot ifrån den förutsättning, att det nya, som skulle uppträda **critiskt** emot det gamla, icke wore något principiellt

nytt, "utan det gamla sjelfst, blott bättre, djupare och klarare förstådt och uppfattadt," d. w. s. att det wore så beskaffadt, att des representant under närvarande förhållanden kunde fortfara att vara prest inom lutheriska kyrkan. Ty kunde han ej detta, så komme det tydligen för honom ej i fråga att i den kyrkan predika.

Förf. medgifwer också i det följande af repliken, att en sådan polemik som den ifrågavarande endast i det fall kan med rätta på predikstolen låta höra sig, om de omtvistade frågorna "redan ingått i discussionen och ådragit sig allmän uppmärksamhet;" om "församlingen är mogen för en sådan frihet," och om kritiken sker "med den varsamhet och mildhet, att ingen förargelse åstadkommes och ingen fiendskap mot olika tänkande väckes." När satsen om polemikens användbarhet på predikstolen till denna grad inskränkes, så kan man visserligen medgifwa densamma, utan att dock hafwa medgifwit något det ringaste, som, för närvarande åtminstone, kan vara af practisk consequens. Ty utan twisvel är den tidpunkt ännu mycket aflägsen, då församlingen i det hela skall vara "mogen" och skicklig till att sjelfständigt, säkert och lugnt bedöma andeliga frågor af den art, som de här åsyftade. Svårt måste det wäl och, äfwen i bästa fall, för predikanten blifwa att kunna vara wis eller ens med sannolikhet förmoda, att genom hans polemiserande ord — wore dessa också å sin sida än så "milda" och sansade — "ingen förargelse," "ingen" förderflig splittring och "fiendskap" skall åstadkommas. — Det will således synas, som lade den menliga ofullkomligheten temligen swår-öfwerstigligen hinder i vägen för tillämpligheten af Förf:s; i sig sjelf visserligen på ett ädelt och sannt nit för äkta protestantisk frihet grundade, sats.

E. G. Bring.

Notiser:

Något om italiensk belletristik. En skrifselse i Londoner Athenäum af den 2 November förl. är lemnar några underättelser härom, som icke äro utan intresse. "De nyare romanerna äro alla formade efter den historiska modellen, hvilken Manzoni införde i Italien. Giuse. Rovani från Mailand skildrar i sin "Lamberto Malatesta" Italiens lidande i 14:de århundradet; hufvudkaraktererna äro Malatesta, Bianca Cappello och Frans, Hertig af Florens. Marietta Solieri" är en novell från Abuzzerna af Dom. de Blasius. Händelserna falla i en af de intressantaste perioderna af Abuzzernas hi-

storia, i tiden af Baronernas krig. Berättelsen är bra anlagd, kostymen troget tecknad, och Mariettas fars karakter fullkomligt abruzzisk; derjemte är stilen utomordentligt elegant, dialogen enkel och liflig. "Conte Ugolino della Gherardesca ed i Ghibellini di Pisa" är en historisk novell af Gio. Rosini. Historien har visserligen ofta blifwit berättad i Italien, men ett i älskadt publicum skall städse finna behag i ett ämne, som för des ögon framställer Dante, Beatrice Cavalcanti, Guido di Montefeltro, Brunetto Latini, Nicolo Pisano, Giotto och Cimabue. Wittnar arbetar också ej om synnerlig inbildningskraft, så har det deremot en mängd värdefulla historiska notiser, hvilka genom formen, hwari de meddelas, blott ännu bättre äro ställda i dagen. Manzoni beundras emedertid ännu alltjemt i Mailand, och i nordliga Italien följa nästan alla slawiskt hans efterdöme. Så har en wis genre strifter i Lombardiet genom inflyandet af Manzoni och den lombardiska skolan, hvilken lider af för mycket härmning efter Fransmännen, ringa originalitet. — I poesien uppenbarar sig ett märkvärdigt sträfswande att undandraga operadiktningen musikens oinskränkta herrawälde. Castagnoli i Florens och De'Virgili i Neapel hafwa framträdt med dramer, hvilka erinra om Pelli-co's försök i hans Francesco da Rimini. Rosini, Donizetti och andra stora komponister logos derwid till råds, men hittills är den allmänna smaken ännu emot en sådan reform.

Anekdot om Mezeray. François Eudes, kallad de Mezeray, den genom sina werlande öden och sin karakters originalitet nästan lika mycket som genom sina skrifter bekanta "Frankrikes historiograf," war utomordentligt ömtålig för kölden. En dag möter honom Patru, en af hans bekanta, under stark frost på gatan. "Sur' mår du i detta wädrät?" tillropade wännen den af kölden darrande historikern, som med flyndsamma steg fortsatte sin wäg. "Jen suis à L. mon cher ami," swarade den tillfrågade utan att låta uppehålla sig. Först sedermera erhöll Patru genom en annan Mezerays wän nyckeln till den sednarens gåtliga ord. Historiografen hade, så snart wintern anlände, städe på ryggsätet af sin länstol 12 par ylta strumpor upphängde, hvilka woro betecknade med bokstäfverne i alfabetet från A till M. Så snart den ömtålige mannen uppfigit från sin fång, pröfwade han sin thermometer och drog så många nummer af sina strumpor öfwer hwarandra som dagens köldgrad enligt hans mening erfordrade.

N:r 11 af denna Tidning, utgifwes Lördagen d. 29 Mars.

Lund, tryckt uti Berlingska Boktryckeriet, 1845.

